

Asia: VN/23860/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausunnonantajan lausunto

1. Jälkikäteistarkistusta koskevat ehdotukset / Förslag till justering i efterhand

Lausuntopyyntöä esitettyä jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuuden muutosta ei tulisi tehdä nyt kun hyvinvointialueiden taloudet ovat merkittävästi alijäämäisiä. Tärkeintä olisi saada hyvinvointialueiden rahoituksen alijäämäisyys kuntoon eli alueiden rahoituksen ja lakisääteisten tehtävien epätasapaino. Hyvinvointialueiden rahoitusmalliin ei tulisi tehdä muutoksia, jotka heikentävät alueiden jo valmiiksi alijäämäistä rahoitusta. Jälkikäteistarkistusta ei tule käsitellä myöskään irrallisena muutoksena rahoituslainsäädännön kokonaisuudessa.

Julkisen talouden suunnitelmaan keväällä 2024 sisältyvät arviot osoittavat, että alueiden kustannuskehityksen arvioidaan kasvavan nopeammin kuin valtion rahoitus hyvinvointialueiden sopeutustoimista huolimatta. Omavastuun lisääminen vähentäisi rahoitusta vuosittain suhteessa täysimääräisesti tehtävään jälkikäteistarkistukseen. Jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuus käyttöönotto kasvattaisi hyvinvointialueiden alijäämiä edelleen sekä heikentää alueiden alijäämänkattamisvelvoitteiden toteuttamista v. 2026 loppuun mennessä

Hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistukseen esitetty omavastuun muutos voi toimia kannustavana elementtinä, kun hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on kestävällä pohjalla.

2. Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa / Beaktande av ändringar i klientavgifterna i finansieringen

Hyvinvointialueiden toiminnan rahoituksen kannalta asiakasmaksut ovat välttämättömiä, ne ovat hyvinvointialueen rahoituksen toiseksi suurin erä. Asiakasmaksujen korotukset eivät helpota hyvinvointialueiden taloudellista ahdinkoa, mikäli korotuksia vastaava osuus vähennetään hyvinvointialueiden rahoituksesta. Lakiluonnoksen mukaisesti asiakasmaksujen korotusta vastaava

määrä vähennettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoituksesta. Tämä vähennys entisestään heikentää hyvinvointialueiden taloudellista heikkoa asemaa.

Asiaksmaksujen määräämisessä hyvinvointialueilla on mahdollisuus käyttää harkintavaltaa, tämä on osa hyvinvointialueiden itsemääräämisoikeutta. Hyvinvointialueilla on käytössä erisuuruisia ja eri rakenteisia asiakasmaksuja. Suurin osa hyvinvointialueista käyttää sallittuja maksimitason asiakasmaksuja, mutta toisilla hyvinvointialueilla on perustellusti päädytty alempaan asiakasmaksutasoon. Linjaukset asiakasmaksujen tasoista ovat hyvinvointialuekohtaisia ratkaisuja. On hyvä arvioida, rajoittaako esitetty taloudellinen ohjaus hyvinvointialueen päätösvaltaa asiakasmaksujen käytössä. Lakiluonnoksessa esitetty menettely ohjaa alueita ottamaan käyttöön maksimitason asiakasmaksut, mikäli vastaavan tasoisesti hyvinvointialueen rahoitusta tultaisiin laskennallisesti vähentämään.

Voimassa olevan lain mukaan maksuista päättää aluevaltuusto. Käytännössä hallituksen esitys kaventaisi entisestään aluevaltuuston kansanvaltaista demokratiaa, koska lähes velvoittaa aluevaltuuston ottamaan käyttöön maksimimaksut nykyisessä taloudellisessa tilanteessa. Sillä puolestaan on vaikutusta riittävän ajoissa hoitoon / hoivaan hakeutumisessa. Tutkimusten perusteella tiedetään, että osa hakeutuu hoitoon tilanteessa, jolloin joudutaan käyttämään raskaampia ja kalliimpia hoitomenetelmiä. Maksujen ollessa korkeita osa asiakkaista saattaa jättää lääkkeitä ostamatta tai käyttää niitä lääkärin määräysten vastaisesti liian harvoin.

3. Pelastustoimen riskikertoimen tietopohjan tarkentaminen / Precisering av dataunderlaget för riskkoefficienten för räddningsväsendet

Pelastustoimen palveluiden saatavuutta ja laatua ohjataan muun muassa toimintavalmiuden suunnitteluohjeella, jossa alueen pelastustoimelle asetetaan riskiluokkakohtaisia toimintavalmiusaikoja. Pelastustoimen rahoituslaskelmissa on huomioitu toimintaympäristön pelastustoimelle aiheuttamia riskejä , mutta rahoitusmalli ei huomioi riittävästi alueen riskien aiheuttamia palvelutarpeita ja niiden kustannuksia, kuten tarvittavan paloasemaverkoston (tilat, henkilöstö, kalusto ja johtamisjärjestelmä) ylläpitoa tai onnettomuuksien ehkäisyn asiantuntijatyötä. Erityisesti tämä näkyy suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavien kohteiden osalta sekä riskiluokkaan III kuuluvien alueiden osalta. Oman haasteen rahoitusmalliin tuovat lisäksi matkailuun tai kausityövoimaan liittyvät vaihtelut sekä suuret yleisötapahtumat, jotka molemmat lisäävät pelastustoiminnan palveluiden, mutta myös pelastuslaitoksen turvallisuus- ja asiantuntijapalveluiden kysyntää.

Vatanen Jyrki
Satakunnan hyvinvointialue - talousjohtaja Jyrki Vatanen